מחשבת קצרה על הדף

הרב יחזקאל הרטמן

SHORT MACHSHAVA ON THE DAF

עבודה זרה ד-ב

עניין: לא דוד ראוי לאותו מעשה ולא ישראל ראוין לאותו מעשה

מי השילוח – כי תצא

וראית בשביה. ונאמר בגמ' ע"ז (קידושין כ"א:) לא דברה תורה אלא כנגד יצה"ר. והענין מה שכאן התירה תורה כנגד יצה"ר מה שלא מצינו זאת בשום מקום, אך כי נמצא לפעמים אשר יצר האדם מתגבר עליו עד שלא יוכל לזוז בשום אופן ואז ברור הדבר כי מה' הוא כמו שמצינו ביהודא[1], ולזאת גילתה התורה זאת שלא יפול דעת האדם העושה.

צדקת הצדיק

[מג] פעמים יש אדם עומד בנסיון גדול כל כך עד שאי אפשר לו שלא יחטא, כדרך שאמרו (ברכות לב.) מה יעשה הבן שלא יחטא[5], ובזה הוא נחשב אונס גמור דרחמנא פטריה. וגם בהסתת היצר בתוקף עצום שאי אפשר לנצחו שייך אונס [ואם הש"י הסיב את לבו הרי אין חטא זה חטא כלל, רק שרצון הש"י היה כך]. ועיין מה שאמרו בכתובות (נא:) גבי תחלתו באונס, אפילו צווחת לבסוף שאלמלא מניחה היא שוכרתו, מותרת לבעלה, מאי טעמא, יצר אלבשה[6]. הרי דזה מחשב אונס גמור אעפ"י שהוא מרצונה, מכל מקום יצר גדול כזה אי אפשר באדם לכופו, והוא אונס גמור ואין בזה עונש אף דעשה איסור, כיון דהיה אנוס. אבל האדם עצמו אין יכול להעיד על עצמו בזה, כי אולי היה לו כח לכוף היצר [וכמו ששמעתי בזה מענין זמרי שטעה בזה].

תנחומא פרשת וישב

(ו) וירא הורד מצרימה (לט א). זה שאמר הכתוב (תהילים סו ה) לכו וראו מפעלות אלהים נורא עלילה על בני אדם. אמר רבי יהושע בן קרחה אף הנוראות שאתה מביא עלינו, בעלילה אתה מביאן (יג).

בוא וראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, מיום הראשון ברא מלאך המות. מנין, אמר רבי ברכיה משום שנאמר (בראשית א ב) וחשך על פני תהום, זה מלאך המות, המחשיך פניהם של בריות. ואדם נברא בששי, ועלילה נתלה בו, שהוא הביא את המיתה לעולם, שנאמר (שם ב יז) כי ביום אכלך ממנו מות תמות. משל, למה הדבר דומה, למי שמבקש לגרש את אשתו. כשבקש לילך לביתו, כתב גט. נכנס לביתו והגט בידו, מבקש עלילה לתת לה. אמר לה מזגי לי את הכוס שאשתה, מזגה לו. כיון שנטל הכוס מידה, אמר לה הרי זה גשך. אמרה לו מה פשעי, אמר לה צאי מביתי, שמזגת לי כוס פשור. אמרה לו בבר הייתי יודע שאני עתידה למזוג לך כוס פשור (יד), שכתבתי הגט והבאתו בידך. אף כך אמר אדם לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם, עד שלא ברא עולמך קדם שני אלפים שנה, היתה תורה אצלך אמון, שכך כתיב (משלי ח ל) ואהיה אצלו אמון ואהיה שעשועים יום יום (שם), שני אלפים שנה. וכתיב בה (במדבר יט יד) זאת התורה אדם כי ימות באהל. אלולי שהתקנתך מות לבריות, היית כותב בה כך, אלא באתי להתלות בי את העלילה. הרי נורא עלילה על בני אדם.

וכן אתה מוצא, שאמר לו הקדוש ברוך הוא למשה (דברים א לה) אם יראה איש באנשים האלה הדור הרע הזה את הארץ הטובה וגו'. איש - זה משה, דכתיב (במדבר יב ג) והאיש משה ענו. איש המסים באנשים. וכן אתה אומר (שמואל א יז יב) והאיש בימי שאול זקן בא באנשים. וכן הוא אומר (שמות ו א) עתה תראה אשר אעשה לפרעה, בממלחמת פרעה אתה רואה, ואין אתה רואה בממלחמת שלשים ואחד מלכים. וכיון שאמר להם (במדבר כ י) שמעו נא המורים, אמר לו הקדוש ברוך הוא (שם שם יב) לכן לא תביאו את הקהל הזה. הרי נורא עלילה.

וכן הוא אומר ביוסף (לז ד) ויראו אחיו כי אותו אהב אביהם וגו', על ידי לשון של ארגמן שעשה לו כתנת פסים, נכתב עליו ארבע אונאות טו (טז). פסים פ' פוטיפר, ס' סוחרים, י' ישמעאלים, מ' מדינים (יז). בשביל כתנת פסים גרם לכל השבטים לירד למצרים. ואמר רבי יודן היה הקדוש ברוך הוא מבקש לקיים גזרת ידע תדע (בראשית טו יג), והביא עלילה לכל דברים אלו בדי שיאהב יעקב את יוסף, וישנאוהו אחיו וימכרו אותו לישמעאלים ויורידוהו למצרים, וישמע יעקב שיוסף חי במצרים וירד עם השבטים, וישתעבדו שם. הרי ויוסף הורד מצרימה, אל תקרי הורד, אלא הוריד את אביו והשבטים למצרים. אמר רבי תנחומא למה הדבר דומה, לקרה, שמבקשין לתן על על צוארה, והיא מונעת העל מן צוארה. מה עשו, נטלו את בנה מאחריה ומשכו אותה לאותו מקום שמבקשין בו לחרוש, והיה העגל גועה טז. שמעה הפרה בנה גועה, הלכה שלא בטובתה בשביל בנה. כך הקדוש ברוך הוא היה מבקש לקיים גזרת ידע תדע, והביא עלילה לכל אלו הדברים, וירדו למצרים ופרעו את השטר, לכך נאמר ויוסף הורד מצרימה. הרי נורא עלילה וגו'.

SPONSORED LZ"N
AHARON BEN YAAKOV SHALOM • LEAH BAS YITZHAK